

Unikal məkan

Şuşa şəhəri müalicə və unikal memarlıq üslubu baxımından fasiləsiz turizm potensialına malikdir. Buranı haqlı olaraq Qarabağın ən dilbər guşəsi sayırlar. Onun hər parçası, hər daşı bir tarixdir. Şəhərin gözəlliyi və özünəməxsusluğu hər kəsi heyran edir. Qarabağ xanlığının paytaxtı olmuş Şuşa Kiçik Qafqaz dağlarının qoynunda yerləşir. Bu torpağın yetişdirdiyi məşhur insanlar tarixi şəhərə böyük şöhrət qazandırdılar.

Şuşanı Azərbaycan musiqisinin məbədi və beşiyi, Qafqazın konservatoriyası da adlandırılır. Xalq şairi Səməd Vurğun deyirdi ki, Azərbaycanın bütün məşhur müğənni və musiqiçiləri şuşalıdır. Təbiətin öz möcüzələrini əsirgəmədiyi Şuşanın yetişdirdiyi şairlər, rəsamlar, memarlar, musiqiçilər ölkənin tarixi-mədəni irsinə öz töhfələrini vermişlər. Bu səbəbdən də Şuşa Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilmişdir. Şuşa Qarabağ xalçaçılıq sənətinin mərkəzlərindən biri kimi inkişaf imkanlarına da malikdir.

Erməni vandallığının sübutu

Təəssüflər olsun ki, erməni işğalı altında qalan digər şəhərlərimiz kimi, Şuşa, onun təbiəti də 30 ilə yaxın işğal dönməndə erməni vandalizminin dağıdıcı təsirinə məruz qalıb. Vətən müharibəsi dönməndə Şuşa meşələrinin ermənilər tərəfindən məqsədli şəkildə yandırılması, təbiətin məhv edilməsində qadağan edilmiş ağ fosfor bombalarından istifadə edilməsi vandalların ekoloji terroruna sübutdur. Bu baxımdan Şuşanın tarixi, mədəniyyəti, infrastrukturunu ilə yanaşı, onun təbiətinin də 30 illik işğal dönməndə böyük ağırlarla çıxdığı birmənalıdır.

Kurort şəhəri olan Şuşa gözəlliyi ilə təkcə Azərbaycanda deyil, onun hüdudlarından kənarda da insanların diqqətini cəlb edir. Şuşa dağlarında elə bir çiçək bitir ki, ona dünyanın heç bir yerində təsadüf olunmur. Təbiətin məhz Şuşa torpağında yaratdığı bu möcüzəli çiçək xarıbülbul adlanır. Turşsu, Səkili, İsa, Şəmilin bulaqları, Cıdır düzü yerli əhalinin və qonaqların sevimli istirahət yerləri olub. İsa bulağı çoxlu tarixi hadisəyə şahidlik edib, yüz minlərlə qonaq qarşılayıb, yola salıb.

Şuşanın quru və saf havası ağciyər, astma, nəfəs borusu xəstəliklərindən əziyyət çəkənlər üçün əvəzsizdir. Tarixi mənbələrə görə, Şuşa şəhərində turizm fəaliyyətinin rəsmi təşəkkülü 1935-1936-cı illərə təsadüf edir. Şuşada ilk istirahət evi 1936-cı ildə istifadəyə verilib. Bu şəhərdə pansionat 1964-cü ildə yaradılıb, 1970-ci ildən sanatoriyaya çevrilib. Təbii ki, bura həm də müalicə məqsədilə gəldilər. Sanatoriya mədə-bağırsaq xəstəliklərinin müalicəsi üzrə ixtisaslaşmışdı. Şuşa Turşsu turist bazası isə 1970-ci ildən fəaliyyətə başlayıb və tez bir zamanda keçmiş SSRİ-də məşhurlaşdı. Turşsu yaylaqları, Səkili bulağı, İsa bulağı, Şəmilin bulağı, Cıdır düzü və digər məkanlar turizm üçün geniş perspektivlər vəd edir. Turşsu şəfali və müalicəvi suyu isə sağlamlıq turizminin inkişafına imkan yaradır. Şəhərin mərkəzinə yaxın Turşsu müalicəvi suyu Şuşaya gələnlərin sevimli yeri idi. Təbii dərman, əvəzsiz mineral su olan şəfali Turşsu eyni zamanda bir çox başqa xəstəlikləri də müalicə edir.

Mədəni ruhu özünə qayıdan Şuşa

Azərbaycan bu gün imkanlarını səfərbər edərək erməni işğalından azad olunan torpaqlarda geniş quruculuq işləri aparır. Hazırda dövlət başçısı İlham Əliyev və Birinci vitseprezident Mehriban xanım Əliyevanın rəhbər-

Ermənilərin 30 ilə yaxın işğalı nəticəsində bu ərazilərdə bütün sərvətlərimiz istismar olunub, talanıb. Düşmən hər şeyi özünü küçüldürərək iyronc əməllərindən geri qalmamışdır. Burada olan mədəniyyət ocaqları, muzeylər, tarixi abidələr də məhv edilmişdir. İşğalçı rejim İkinci Qarabağ müharibəsinin son günlərində Qarabağın müxtəlif bölgələrində qanunsuz arxeoloji qazıntılar aparmış və tapılmış artefaktları Ermənistanı daşınmışdır. Bununla yanaşı, qədim memarlıq abidəsi sayılan məscidlərimiz və onların minarları vəhşicəsinə uçurulmuş, ziyarətə gahlar darımadığına edilmişdir. Qədim Şuşa şəhərində Pənahəli xanın sarayı, Yuxarı Gövhər ağa məscidi, Aşağı Gövhər ağa məscidi, Xurşidbanu Natəvanın evi, Molla Pənah Vaqifin məqbərəsi, Şuşa mağara düşərgəsi, Şuşa qalası kimi tarixi abidələr və muzeylər dağıdılıb. Hazırda dövlətimiz barbarlığa məruz qalan dini, tarixi, mədəni abidələrimizin bərpası ilə məşğuldur. Qarabağın mədəniyyət beşiyi hesab edilən Şuşada başlanılan mədəni quruculuq işləri digər bölgələrimizdə də davam etdirilir.

Şəfali bulaqları, müalicəvi suları insanları heyran edir

Şuşa Azərbaycanın turizm mərkəzi olmaq imkanına da malikdir. Hələ işğaldan əvvəl buranın əsas gəlir mənbəyi turizmdən idi. Bu da bədxah erməniləri həmişə qıcıqlandırır. Çünki Şuşa öz unikallığı, qədimliyi və təmiz havası ilə bütün SSRİ-nin əsas turizm mərkəzlərindən biri hesab olunurdu. Hələ sovet dövründə də ümumittifaq əhəmiyyətli marşrutlar içərisində Qarabağ marşrutu çox tanınan idi. Şuşa tarixi, sağlamlıq və mədəni turizm mərkəzi kimi ad çıxarmışdı.

liyi ilə nəhəng layihələr həyata keçirilir. Dövlət başçısının diqqət və qayğısı sayəsində Şuşada mərkəzi küçələrin təmiri, tarixi abidələrin, memarlıq nümunələrinin, sosial obyektlərin bərpası prosesi uğurla davam etdirilir. Görülən işlərin miqyası onu söyləməyə əsas verir ki, Şuşa qısa zamanda daha gözəl və möhtəşəm bir şəhərə çevriləcək.

Artıq Vaqifin məqbərəsi, büstü açılıb. Üzeyir bəy Hacıbəylinin abidəsi yerinə qoyulub, onun dağıdılmış evinin bərpasına başlanılıb, Bülbülün ev-muzeyinin açılışı olub, Natəvan bulağı bərpa edilib. Prezident İlham Əliyevin göstərişi ilə ermənilər tərəfindən gülləbaran edilmiş dahi şəxsiyyətlərimizin - Natəvanın, Üzeyir bəy Hacıbəylinin, Bülbülün büstləri mərkəzi meydanda qoyulub. Vaqif Poeziya Günləri və "Xarıbülbul" festivalı da bərpa olunub. Bütün bu işlərin həyata keçirilməsində Heydər Əliyev Fondunun böyük xidmətləri var.

Qısa müddət ərzində Şuşada "Qarabağ" və "Xarıbülbul" hotelləri istifadəyə verildi. Qarabağda 3 hava limanının tikilməsi də təsadüfi deyildir. Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı artıq fəaliyyətə başlamışdır, Zəngilan və Laçın hava limanlarının da yaxın vaxtlarda fəaliyyətə başlaması gözlənilir. Bu isə Qarabağın incisi hesab olunan və Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhərinə gəlmək istəyən, Kəlbəcərin füsunkar təbiəti, ekoturizm imkanları, İstisu kurortuna üz tutan istər yerli, istərsə də xarici turistlərin bu hava limanlarından istifadə etməklə səyahətlərini daha rahat və asan gerçəkləşdirmələrinə imkan yaradacaqdır.

*Elsən YƏHYAYEV,
"Azərbaycan"*